

Tots tenim responsabilitats en l'educació

Actualment el paper de la família en l'educació s'ha restringit notablement i sembla que és el centre escolar el que ha de formar les noves generacions.

**EDUCAR EN LA COMUNIDAD
Y EN LA FAMILIA: ACOMPAÑANDO
A LAS FAMILIAS EN EL DÍA A DÍA**

MARIA JOSÉ COMELLAS

COL·LECCIÓ «FAMILIAS, CENTROS
ESCOLARES Y EDUCACIÓN»

286 PÀGINES | 978-84-7642-771-2 | 22 EUROS

NAU LLIBRES, VALÈNCIA, 2008

«La familia es el primer núcleo de socialización donde se desarrollan los menores: afectividad, aprendizajes funcionales, apertura al mundo, serán los ejes fundamentales que

han de permitir la construcción de la personalidad, la conciencia del contexto y, en un futuro, la posibilidad de alcanzar la autonomía suficiente como para formar el propio núcleo de relación.» Amb aquestes paraules s'inicia el primer capítol del llibre, que intenta coordinar els esforços de la comunitat educativa en matèria educativa.

Tanmateix –o, potser, per això–, el panorama actual no sempre contribueix a reforçar aquesta idea. Estem davant una generació de fills/alumnes massa sovint caracteritzats per portar sempre la clau d'una casa solitària. Els dos progenitors, si s'escau, treballant, i els avis en una altra casa o centre de vells. I com a acompanyants d'aquesta situació, tenim Internet, el correu electrònic, els xats i les comunitats, a més del vídeo, de la televisió, del mòbil i de la resta d'aparells. I ens atrevim a dir en moltes ocasions que aquesta joventut no és com la d'abans. I efectivament tenim raó, però no per a mal ni per a bé, sinó que les situacions són ben distintes i també les responsabilitats.

Front a aquest panorama, l'autora ens proposa la cooperació entre els agents

educatius. Ho fa amb un volum ambiciós que recull una anàlisi de les relacions entre família, escola i comunitat per a centrar-se posteriorment en els aspectes clau del

procés educatiu. Seguidament passa revista a les característiques de les diferents etapes: 0-6, 6-12, 12-14 i 14-19 sobre la base de l'afectivitat i les emocions, la comunicació, l'autonomia, la socialització, la culturització i el procés de formació. Finalitza cada capítol amb unes propostes per a l'acció educativa en cada tram de les etapes esmentades. Conclou amb una bibliografia general i una altra de consulta organitzada per capítols, en les quals cal agrair la majoritària presència d'obres en la nostra llengua i en castellà, així com d'una actualització important. No obstant, s'hi troba a faltar una introducció explicativa i unes conclusions globals.

Educación en la comunidad y en la familia és un manual molt organitzat i amb una clara estructura didàctica, que pretén afavorir el repte educatiu com un treball col·lectiu en la línia de les Ciutats Educadores, amb una implicació i un compromís de tota la comunitat i no tan sols dels ensenyants. Esperem que aquesta idea fructifiqui perquè, al cap i a la fi, l'educació és tan sols un reflex de la societat, i així ens va.

□ Enric Ramiro Roca
Letres Valencianes, n.º 26

Un nom de projecció universal

Amb motiu de la celebració del centenari del seu naixement, la Universitat de València publica un recorregut per la trajectòria política de Salvador Allende, des de finals dels anys vint fins a la seua tràgica mort en l'assalt al Palacio de la Moneda el 1973.

**COMPAÑERO PRESIDENTE. SALVADOR ALLENDE,
UNA VIDA POR LA DEMOCRACIA Y EL SOCIALISMO**

MARIO AMORÓS

372 PÁGINES / 978-84-370-6977-7 / 22 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2008

Tendim a pensar que la història posa cadascú al seu lloc. En relació als fets i persones que ens ocupen, no hi podem estar més d'acord. Mentre el general Augusto Pinochet va acabar els seus dies detingut per un tribunal internacional acusat de crims contra la humanitat i jutjat al seu país, en els darrers anys la figura de Salvador Allende ha crescut en prestigi i reconeixement fins a convertir-se en una de les grans personalitats polítiques del segle xx. Tot i que no va poder concloure el seu projecte de transformació socialista, truncat de manera violenta, la seua pràctica política va modificar les estructures econòmiques i socials de Xile i, sobretot, la consciència dels seus ciutadans. Els seus principis s'adreçaven cap a la construcció d'un socialisme respectuós amb el pluralisme polític, la democràcia i els drets humans. El resultat d'aquest llegat és una petjada inesborrable i definitiva en l'esquerra mundial.

A través de tres parts clarament diferenciades, l'autor ens presenta la vida política del president xilè amb l'objectiu de demostrar que la dimensió d'Allende s'eleva per damunt de la tragèdia de l'11 de setembre de 1973. En la primera, s'analitza l'etapa anterior a la seua investidura com a president de la República el 3 de novembre de 1970. Ens endinsem en la seua etapa d'estudiant de medicina, quan s'incorpora a les lluites socials, i en la seua tasca com a diputat, ministre, senador i també candidat presidencial en les tres eleccions a què va concórrer abans de convertir-se, a la quarta, en el primer president marxista escollit democràticament en unes urnes. D'aquest període naix, igualment, el seu desig d'unir l'esquerra.

La segona part se centra en els dos primers anys de govern al capdavant de Unidad Popular, en els quals comença a aplicar el seu programa. Alguns dels punts més rellevants foren la nacionalització de les principals indústries del país (especialment el coure) i de la banca, l'eradicació del latifundisme i la concessió de ciutadania per als llauradors. En aquesta etapa va haver de fer front al bloqueig econòmic dels Estats Units i a la crisi creixent amb el Partit Democratacristià. Per acabar, els darrers capítols del llibre estan dedicats a l'últim

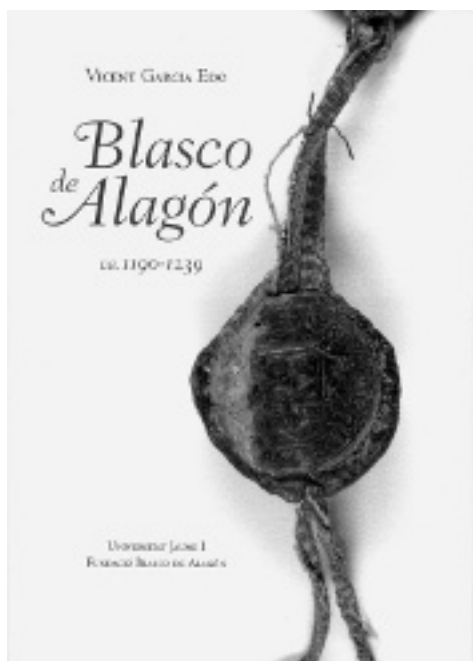
any de mandat, en el qual destaca la intervenció d'Allende en les Nacions Unides, on va defensar un nou ordre econòmic mundial, mentre s'accentuava la debilitat de la coalició d'esquerres. L'estratègia destructiva de l'oposició, encapçalada per la patronal, va tindre una gran responsabilitat en els problemes econòmics que s'esdevingueren. La tensió va anar en augment i la divisió a l'interior del país era notable. Tant és així que, després d'un primer intent de colp d'estat el 23 d'agost, Pinochet, uns dies més tard i quan dirigia l'exèrcit gràcies a la confiança que li havia dipositat Allende mateix, va cometre la traïció definitiva.

Un dels elements que causa més impacte del llibre és que el relat està farcit dels seus discursos i dels testimonis directes de companys i amics, el que confereix al conjunt una aparença de crònica periodística que no n'entela el valor documental ni literari. Al contrari, tot plegat és d'una emoció extraordinària.

□ Àlvar Peris
Lletres Valencianes, n° 26

Un personatge quasi oblidat en la història dels valencians

Aquest llibre dóna compte de la vida del cavaller aragonès Blasco de Alagón, pioner en la conquesta de les comarques del nord de l'antic Regne de València. Un personatge quasi desconegut i un punt desconsiderat per la historiografia tradicional. Ara, gràcies a la laboriosa tasca de Vicent García Edo, professor d'Història del Dret de la Universitat Jaume I de Castelló, podrem conèixer la veritable dimensió d'un personatge important en la història dels valencians.

BLASCO DE ALAGÓN CA. 1190-1239

VICENT GARCIA EDO

240 PÀGINES / 978-84-8021-680-7 / 60 EUROS

UNIVERSITAT JAUME I / FUNDACIÓ BLASCO DE ALAGÓN,
CASTELLÓ, 2008

Heus ací un llibre ben fet, impecable des del punt de vista del contingut, i ben agradós al tacte: ben editat, elaborat amb materials nobles, generós pel que fa al seu volum –i pes–, interessantíssim quant a les imatges que l'il·lustren. El personatge, ja d'entrada, hauria de despertar la curiositat del lector especialista –o especialitzat–: la dels historiadors; però també la de qualsevol ciutadà mínimament sensible als esdeveniments que han marcat de forma indeleble la història del poble valencià.

Blasco de Alagón va ser una peça clau en l'inici de la conquesta jaumina de les terres «valencianes», ocupades fins a la primeria del segle XIII pels sarraïns. Un nom que a hores d'ara ens *sona* vagament, però del qual no sabem pràcticament res. I, tanmateix, va ser

transcendental, una figura importantíssima en la conquesta de les terres del nord del, llavors, Xarq al-Àndalus, i en la subsegüent colonització i repoblació de l'incipient Regne de València. De fet, Blasco de Alagón va conquerir ràpidament, entre els anys 1231 i 1232, un extens territori comprés entre Morella i Castelló de la Plana, gràcies a un privilegi concedit per Jaume I. El rei li va assegurar, per mitjà del privilegi esmentat, tots els castells, viles i llocs d'aquell territori. Una vegada consumada la conquesta de Morella, però, el rei en Jaume se'n va retractar i li va negar la possessió del territori més enllà de la seua mort: la capital de l'actual comarca dels Ports, per la seua importància, només podia pertànyer al rei. De manera que, per mitjà d'un pacte diplomàtic, tots dos acordaren que *don* Blasco podia conservar la senyoria i l'administració de la ciutat, a condició que tornaria a mans de la Corona quan morira. A canvi, li concedí diversos senyorius, com ara els castells, les viles i els llocs de Culla i de les Coves de Vinromà, en terres valencianes, la qual cosa el van convertir en un dels senyors més importants de les comarques de nord, ja que ja posseïa altres poblacions i llogarets, com ara els castells de Cabres i d'Olocau.

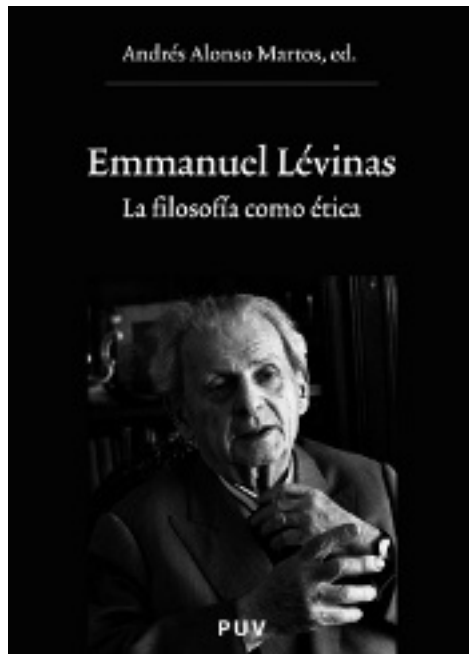
Aquest llibre indaga amb pulcritud científica i rigor històric en les vicissituds que marcaren la vida del cavaller aragonès Blasco de Alagón (*ca.* 1190-1239) i hi aprofundeix. S'hi analitzen els seus orígens, inclosa tota la nissaga familiar que el precedí; el patrimoni, les complexes relacions que establí amb Jaume I –ben sovint tensa i no exempta d'enfrontaments i de pactes–. A més, s'hi inclou relació detallada de la documentació que ens ha pervingut fins als nostres dies sobre *don* Blasco, així com les cartes de poblament dels castells de Morella, de Cabres, de Culla, de les Coves de Vinromà i d'Olocau.

Per últim, cal destacar les magnífiques fotografies que il·lustren el llibre, procedents de diversos arxius i institucions de prestigi, la majoria de les quals de principis del segle passat, en concret, dels anys 1918 i 1919. Sens dubte, un document en si, a més d'un complement ben útil que ens permet imaginar-nos els escenaris històrics de la vida del cavaller aragonès Blasco de Alagón, i també del rei en Jaume.

□ Juli Capilla
Lletres Valencianes, n° 26

Jo i l'altre

La figura d'Emmanuel Lévinas és una de les més representatives del segle xx, dins del corrent de la fenomenologia de Husserl, que ell replanteja i replica des d'uns altres supòsits: la traumàtica experiència de les dues grans guerres, el menyspreu de l'altre i el que, per a ell, és el llibre dels llibres: la Torah i el Talmud.

EMMANUEL LÉVINAS: LA FILOSOFÍA COMO ÉTICA

ANDRÉS ALONSO MARTOS

292 PÁGINES / 978-84-370-7199-2 / 18 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2008

Una direcció important en les activitats del MUVIM (Museu Valencià de la Il·lustració i de la Modernitat) és la celebració de jornades i congressos sobre grans pensadors i artistes contemporanis. Ara acaba d'aparèixer el llibre que recull els estudis del Congrés que el 2006 es va centrar en la figura d'Emmanuel Lévinas, en ocasió del centenari del seu naixement.

Emmanuel Lévinas (1906-1995), nascut a Lituània, va viure la Primera Guerra Mundial, la revolució bolxevic d'Octubre i els primers anys de la Rússia comunista. Durant la Segona Guerra va ser mobilitzat contra el nazisme, però va ser capturat pels alemanys i tancat en un camp de concentració. Jueu d'origen, però instal·lat a França, va escriure la seua obra, amplíssima i influent, en francès. Deixeble de Husserl i bon coneixedor de la seua obra, la va sotmetre a una anàlisi crítica que, tot i aprofitar les eines de la fenomenologia, el va portar a plantejaments propis, diferents i, sovint, oposats als del seu mestre.

La producció de Lévinas té com a tema central l'oposició rigorosa i implacable a la teoria del coneixement, particularment a la de l'idealisme transcendental, de Kant a Husserl. El seu argument –o els seus arguments– és que la filosofia del subjecte, la seua teoria del coneixement, re-dueix totes les coses a objectes que ell

mateix determina en la seua activitat cognoscitiva. El discurs teòric constitueix tota la realitat per molt diversa que siga al «Jo pense». Tot el que és «altre» acaba identificant-se, incorporant-se al «jo». L'ésser és en el regne del «Mateix», el regne de la totalitat i, per tant, també, del poder, de la multiplicitat que esdevé unitat en un ordre, en un sistema.

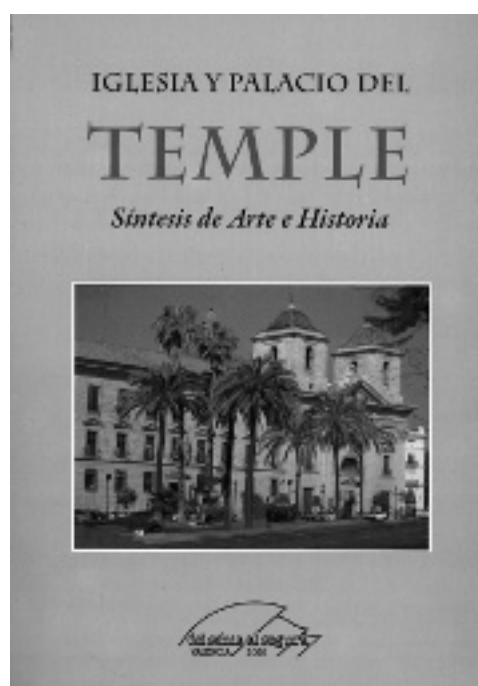
Per contra, el punt central del pensament de Lévinas és que aquestes filosofies deixen fora de les seues «totalitats», l'«alteritat», l'Altre com a tal, que es defineix per la seua resistència a entrar en l'ordre del «Mateix», ja que és alteritat absoluta. L'altre com a tal resta així fora de l'esfera del coneixement, ja que és exterior al subjecte. Només pot ser terme d'una relació ètica. «Es tracta, però, d'una relació que no és recíproca, ja que el punt de referència absolut és l'Altre, en tant que fa d'un mateix un subjecte responsable enfront d'ell. El «jo» s'hi subordina radicalment, s'hi sent obligat, totalment disponible. En aquest sentit, doncs, la situació és «asimètrica».

Els estudis d'aquest volum analitzen uns punts o uns altres de la problemàtica que planteja el pensament de Lévinas. Es tracta tot plegat d'un conjunt important de reflexions que constitueixen una diversa i rica aportació al coneixement del filòsof lituà.

□ Josep Iborra
Lletres Valencianes, nº 26

Anatomía del Temple

Este libro colectivo explora cinco dimensiones distintas del edificio del Temple que se alza a orillas del lecho del río Turia en la ciudad de Valencia: el origen del Temple en relación con la historia y trama de la ciudad antigua y medieval, la historia del edificio, su arquitectura, la pintura que contiene y, por último, el medio urbano actual en que se inserta. Una completa radiografía de este artístico complejo promovido por el monarca Carlos III.

IGLESIA Y PALACIO DEL TEMPLE

VV.AA.

353 PÁGINES / 978-84-8544-684-1 / 39 EUROS

DEL SÉNIA AL SEGURA, VALÈNCIA, 2008

Un decreto del 4 de marzo de 1761 que firma el rey Carlos III constituye el acta de nacimiento del Temple, característico edificio valenciano situado a orillas del antiguo lecho del río Turia. Este monarca era Gran Maestre de la Orden de Montesa, sucesora de aquella del Temple que llegó a Valencia de la mano del rey conquistador Jaime I. El conjunto formado por convento, colegio e iglesia sustituirá el castillo maestral de la orden de Montesa que había sido arruinado por un terremoto en 1748. El rey español costeará la construcción, escogerá al arquitecto, Miguel Fernández, y supervisará los planos de una obra clásica y académica al modo del arte promovido en general por este borbón ilustrado. A ello se debe que el Temple constituya

el primer clasicismo arquitectónico cosmopolita en su vertiente romana de la ciudad de Valencia.

Este libro colectivo coordinado por los profesores Javier Domínguez, Ramón Ferrer y Josep Montesinos explora cinco dimensiones distintas del actual conjunto de Iglesia y Palacio del Temple: el solar del Temple en relación con la historia antigua y medieval de Valencia, la historia del edificio, su arquitectura, la pintura que contiene y, por último, el medio urbano que lo acoge. En primer lugar, el profesor Ramón Ferrer y el arquitecto Javier Domínguez nos proporcionan una minuciosa genealogía del Temple en relación con el tejido urbano y la historia de la ciudad de Valencia que transcurre desde la época prerromana al trazado de la muralla que los valencianos levantaron ante la amenaza de Pedro I de Castilla en el siglo XIV y que no sería derribada hasta el siglo XIX. El segundo apartado, escrito por Jesús Villalmazo, narra los detalles de la construcción del edificio, que duró desde 1761 a 1785, identificando a los artistas, artesanos, donantes y presupuestos, y consignando los gastos, sueldos y materiales del trabajo cotidiano. El profesor Fernando Pingarrón-Esaín se ha hecho cargo del capítulo dedicado a analizar la arqui-

tectura de la edificación, a la que asigna la categoría de hito arquitectónico en la ciudad de Valencia. La decoración, así como las pinturas mural y exenta del edificio corren a cargo de la profesora Esther Alba, que hace una detallada compilación de las mismas y una catalogación artística completa de las obras de arte del Palacio. Por último, el profesor Josep Montesinos nos trae el Temple al día de hoy, situándolo para ello en el barrio donde asienta sus fundamentos, uno de los mejor conservados de la ciudad.

Un amplio conjunto de fotografías, grabados, planos y otros documentos gráficos dotan al texto de un complemento si no necesario, muy de agradecer, y completan un libro que será referencia para cualquier estudioso que quiera adentrarse en algún aspecto de este admirable conjunto arquitectónico.

□ Miguel Catalán
Lletres Valencianes, nº 26

Una forma d'ensenyar a experimentar

Tradicionalment el professor ha estat una font de saviesa i ho ha demostrat amb el discurs. Tanmateix, en una època on la transmissió de coneixements ha deixat de ser monopoli dels ensenyants, val la pena parlar?

ENSENYAR AMB LA BOCA TANCADA

DON FINKEL

TRADUCCIÓ DE M. JOSEP CUENCA

282 PÀGINES / 978-84-370-7267-8 / 20 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2008

Si repassem la història de l'educació, ens adonem que al llarg dels segles han sigut diversos els sistemes de portar endavant el procés d'ensenyament-aprenentatge. Tanmateix, el que ha predominat en la majoria de països és la transmissió dels coneixements des del professor fins a l'alumne. En molt casos, ha continuat igual durant segles, encara que s'han canviat els instruments i hem passat de la simple o no tan simple oratòria, a les transparències, al powerpoint, a la pissarra digital i al proper invent que ens estiguen preparant.

Tanmateix, la renovació pedagògica és un altre tema ben diferent als aparells tecnològics i es basa en les idees. I ací és on més costa el canvi, ja que en moltes ocasions la música i el color amaguen un missatge caduc que es disfressa d'innovador molt fàcilment.

Amb aquest atractiu i misteriós títol, el professor Finkel ens proposa una forma d'ensenyar en el qual el protagonista passa a ser l'alumne i el professor es converteix en el seu orientador. *Ensenyar amb la boca tancada* –també n'hi ha una versió en castellà– no ens ofereix únicament idees, sinó també exemples pràctics de com posar en pràctica aquesta metodologia.

El volum està estructurat en nou capítols, més una introducció de Ken Bain,

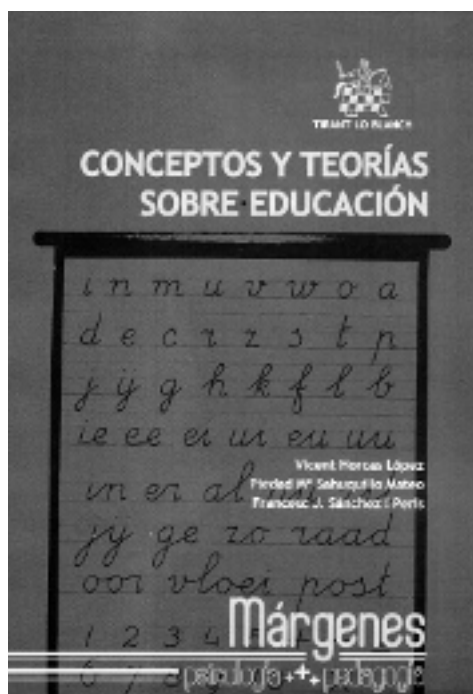
tot un especialista en l'excel·lència en l'aprenentatge i autor de l'interessant llibre *El que fan els millors professors universitaris*, un pròleg de Peter Elbow i un prefaci del mateix autor on desvela les línies mestres de l'escrit. També compta amb un índex analític i unes referències bibliogràfiques que, com quasi sempre, es basen únicament en el món anglosaxó; en aquesta ocasió cal agrair la contextualització d'aquelles obres que tenen traducció al castellà o al català.

El llibre és tota una proposta en la línia suggerida per la filosofia de Bolonya, tot i que molt connectada a la metodologia americana que de moment té molt poca tradició al nostre país. No obstant, el llibre no s'ha de prendre com una unitat completa i sí com a esquema per a una reforma educativa, i com a excusa per a una conversa entre docents perquè isca a la llum la problemàtica educativa que hi ha a les aules universitàries. Tot un repte.

□ Enric Ramiro Roca
Letres Valencianes, n° 26

Apunts per a fer memòria

Concebut com un manual universitari d'orientació i estudi de l'assignatura Teoria i Institucions Contemporànies de l'Educació, els autors ens presenten uns apunts aproximatius als conceptes, la història, els corrents i els clàssics més influents de les pedagogies innovadores.

CONCEPTOS Y TEORÍAS SOBRE EDUCACIÓN

VICENT HORCAS, PIEDAD M. SAHUQUILLO,
FRANCESC J. SÁNCHEZ

COL·LECCIÓ «MÁRGENES»

222 PÀGINES / 978-84-9876-334-8 / 24,90 EUROS

TIRANT LO BLANCH, VALÈNCIA, 2008

El filòsof Emilio Lledó ho va expressar de manera succinta i meridiana: «Ser és, essencialment, ser memòria.» Pel que fa a l'escola, la institució és inconcebible al marge del seu present i del seu passat. D'ací ve la importància de recompondre els fils de connexió entre l'avui i l'ahir: entre la memòria col·lectiva i la realitat concreta, entre el discurs portador de principis i valors, i senyals d'identitat i d'apropiació subjectiva d'aquestes tradicions en les nostres vides quotidianes canviants i efímeres. De vertebrar una història invertebrada. Tanmateix, «avui en dia s'aprecia una obsessió, deliberada o inconscient, per esborrar el passat, per desterrar dels discursos educatius actuals els referents i les arrels sobre els quals han crescut i cristal·litzat les idees i les pràctiques pedagògiques més innovadores dels nostres temps». Ho apunta de manera encertada Jaume

Carbonell en *Pedagogías del siglo XX* (2000), un volum de referència que ens acosta les trajectòries i al pensament d'onze autors decisius en la configuració del pensament i de pràctiques docents transformadores.

Potser tot això és coincident amb el que es plantegen Horcas, Sahuquillo i Sánchez en enllestir aquest manual per a estudiants universitaris. Sense pretensions d'exhaurir el llegat de pensadors que han tingut una influència decisiva en la història de l'educació a Occident, els tres professors fan una tria intencionada de testimonis que ajudaran l'alumnat a entendre les principals idees i projectes que estan en la base d'un model d'escola més plena, creativa i equitativa, oposada a l'omnipresència de les ideologies neoliberals i mercantilistes de caire uniformitzador.

Hi ha pedagogies que els manuals d'història de l'educació solen silenciar encara, una absència que explica les dificultats per a articular alternatives democràtiques en l'ensenyament. Les grans utopies que van servir per a qüestionar els fonaments de la institució escolar han estat eclipsades sovint per propostes de caire suposadament pragmàtic, sense referències teòriques ni substància educativa, més obsessionades per oferir «receptes» sobre aspectes formals i ba-

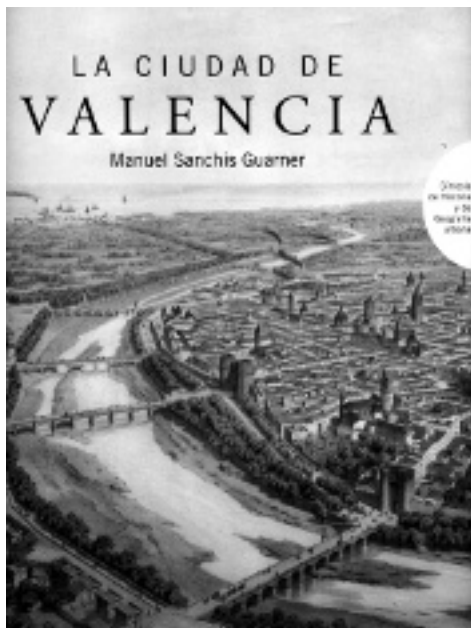
nals, i que ignoren els valors i les finalitats formatives d'una ciutadania més lliure, crítica i democràtica. Només per això, és remarcable que aquest modest manual s'atrevisca a presentar sense complexos uns apunts introductoris a l'Escola Nova de Rousseau, l'Escola Moderna de Freinet, les concepcions materialistes sobre l'educació de Marx, Engels, Makarenko, Gramsci i Sucho-dolski, les pedagogies antiautoritàries de Ferrer i Guàrdia i de Neill, les tesis de la desescolarització de McLuhan, Illich i Reimer, o la pedagogia crítica de Freire i Milani, entre altres. Es tracta en tots els casos de discursos que, amb les seues coincidències i singularitats, ens ofereixen la possibilitat de recuperar la memòria pedagògica segrestada.

□ Rafael Miralles Lucena
Lletres Valencianes, nº 26

Clásico contemporáneo

Segunda edición en castellano de un clásico de la historiografía valenciana. Obra escrita en 1970 y publicada dos años después en valenciano, el lingüista, etnógrafo e historiador Manuel Sanchis Guarner traza en ella con estilo ameno y riguroso no exento de erudición un completo estudio sobre el desarrollo de la ciudad de Valencia desde su fundación romana en el año 138 a. C. hasta la proclamación de la Segunda República en el año 1931.

LA CIUDAD DE VALENCIA

MANUEL SANCHIS GUARNER

414 PÁGINES / 978-84-936141-0-2 / 60 EUROS

IRTA, VALÈNCIA, 2007

Esta es la segunda edición en castellano de un clásico en valenciano, *La ciutat de València*, de Manuel Sanchis Guarner (1911-1981).

Leída a día de hoy en la traducción de Roc Filella, la obra no ha perdido un ápice de su interés y retiene todas las virtudes que la llevaron a conocer siete ediciones en valenciano desde la original en 1972, financiada por el Círculo de Bellas Artes de Valencia, así como varias traducciones a otras lenguas. Este verdadero sabio (lingüista, etnógrafo, historiador, escritor...) que fue Sanchis Guarner puso todo su empeño y todo su amor en dar a los valencianos una visión rigurosa, imparcial y a la vez completa (política, cultural, económica y social) de la ciudad de Valencia desde su fundación romana en el año 128 a. C.

hasta 1931, año de proclamación de la Segunda República en España. Esta fecha de cierre del libro se entiende mejor fijándose en la fecha de su publicación, 1972, todavía bajo una dictadura que no habría dejado de censurar las páginas que Sanchis Guarner, capitán de artillería del ejército republicano represaliado más tarde por el franquismo en el campo de refugiados políticos de Salamanca y luego en un penal de Madrid, hubiera escrito sobre la Segunda República y la Guerra Civil.

Sanchis Guarner toma posiciones en sus consideraciones preliminares ante la historiografía reciente sobre la ciudad de Valencia y la Comunidad Valenciana debidas a Joan Fuster (*El País Valenciano*, 1962), Francesc Almela y Vives (*Valencia y su reino*, 1965) y Lluís Guarner (*Valencia, alma y tierra de un país*, 1974), a las que achaca, salvando el mérito de haber puesto de nuevo en valor la historia del país, una subjetividad y beligerancia política excesivas. Sanchis Guarner declara en el mismo texto introductorio que su principal afán al escribir el libro ha sido el de la objetividad, sabiendo que la objetividad completa es imposible; de ahí su énfasis en la aportación de noticias y datos objetivos: «el historiador», afirma, «no debe erigirse en juez y dicta-

minar qué protagonistas actuaron y bien y cuáles lo hicieron mal, sino que se debe esforzar por comprender las razones del hecho y de las actitudes». Con esta brújula ideal en la mano, el autor traza un camino histórico y geográfico de la ciudad asistido por un valioso material gráfico recogido y seleccionado por él mismo, así como por las aportaciones históricas, geográficas, económicas y políticas de cronistas clásicos como Beuter, Escolano o Viciano, eruditos ilustrados como Ponz, Teixidor o Cavanilles, intelectuales románticos como Boix, Llombart o Perales, e historiadores modernos como Chabás, Llorente, Ubieta o Sanchis Sivera entre mucho otros. El resultado puede considerarse una síntesis magistral de la historia y de la geografía urbana escrita por unos de los mayores humanistas valencianos del siglo xx.

□ Miguel Catalán
Lletres Valencianes, nº 26

Emilia Badia és doctora en Filosofia i Ciències de l'Educació i professora de música. És autora de nombrosos articles sobre música i educació, de més, en col·laboració amb les seues alumnes del col·legi Guadalaviar, i en l'any 2006 va publicar *La família Mozart* (Biblioteca Valenciana). Un llibre que explicava en clau infantil la vida de Leopold Mozart, el músic que va ser també objecte de la seua tesi doctoral. En esta ocasió ha publicat *Jorge Juan* dedicat a la figura d'este il·lustre marí i on fa un recorregut per la seua vida des del seu naixement fins al final dels seus dies. El llibre està especialment dirigit als joves, un públic que l'autora coneix molt bé per la seua àmplia experiència com docent. El llibre està il·lustrat per Cristina Vidal Badia, que ha creat per a l'ocasió unes imatges que harmonitzen a la perfecció amb el text que les inspiren.

A través de les pàgines del llibre *Llegir, tot una aventura* podrem trobar d'una manera senzilla i molt visual propostes i consells per a pares, mestres i bibliotecaris de com aconseguir «fer lectors» especialment entre el públic més jove. Este és un llibre que completa la campanya d'animació lectora «Tria el teu i llig» encetada enguany per la Conselleria de Cultura i Esport. Iniciar a les noves generacions en l'hàbit lector és molt important per a la seua formació ja que mitjançant els llibres podran adquirir els coneixements necessaris per a convertir-se en ciutadans responsables amb capacitat per a decidir i opinar sobre el món que els envolta i del qual ells participen plenament.

Biblioteca Valenciana
Un focus cultural de la nostra
Comunitat Autònoma

La conservación del patrimonio documental y bibliográfico para preservar la memoria histórica y cultural del pueblo valenciano es uno de los objetivos prioritarios de la Conselleria de Cultura i Esport. *La memoria quemada* reúne dieciséis ponencias presentadas al «I Congreso sobre prevención y extinción de incendios en archivos y bibliotecas» realizado en la Biblioteca Valenciana y coordinado por José Vicente Vergara, jefe del Departamento de Restauración de la Biblioteca Valenciana. En él se dieron cita diferentes profesionales –archiveros, bibliotecarios, bomberos, restauradores y conservadores– que expusieron sus conocimientos y experiencias ante situaciones de riesgo del patrimonio bibliográfico; durante las sesiones se analizaron las causas que los provocaron, las actuaciones que se llevaron a cabo durante el proceso de extinción y cómo se intervino para la recuperación del patrimonio afectado. Sin duda este libro constituirá un útil instrumento de trabajo para los lectores interesados en la conservación del patrimonio y para todos los profesionales que dedican sus esfuerzos a la conservación y transmisión de nuestra memoria colectiva.

Tot un món per a triar

Crònica d'un lector

Héroes alfabéticos aplega i ordena una part de les nombroses col·laboracions que Justo Serna ha publicat en la premsa escrita com a crític literari. Constitueix una mena de crònica personal d'un lector apassionat i imaginatiu.

Justo Serna és professor d'història contemporània de la Universitat de València i s'ha especialitzat en història cultural. Es va doctorar amb una tesi sobre els sistemes disciplinaris del segle XX, editada amb el títol de *Presos y pobres en la España del XIX*. Posteriorment ha publicat diverses obres en col·laboració amb Analet Pons relacionades amb temes d'història cultural. És autor, també, d'un llibre sobre la relació entre la història i la novel·la en l'obra d'Antonio Muñoz Molina i ha coeditat obres d'Antonio Gramsci, Carlo Ginzburg i Joan Fuster, entre d'altres.

Paral·lelament a la seua obra com a investigador, Justo Serna col·labora regularment en algunes publicacions periòdiques com *El País*, *Levante*, *Ojos de papel*, etc., i manté un bloc en Internet –*Los archivos de Justo Serna*–. En *Héroes alfabéticos*, editat recentment per la Universitat de València, aplega i or-

dena part de les seues col·laboracions com a crític literari.

En el capítol introductori d'aquest llibre, Justo Serna considera aquests escrits com una mena de crònica personal d'un historiador que «*lee ciertas novelas como documentos culturales [...], como hechos que suceden a personas que podrían ser históricos*». Més exactament, *Héroes alfabéticos* és la crònica d'un lector apassionat, atent i sensible, que està convençut que «*leer puede ser un acto tan creador y esforzado como el de escribir*» i que la lectura de novel·les és la millor manera d'exercitar la imaginació moral, entesa com la capacitat que tenim per a posar-nos en el lloc d'un altre.

El títol del llibre –*Héroes alfabéticos*– fa referència a tota una sèrie de personatges literaris que solen presentar algun estigma o alguna raresa, classificats per Serna sota una sèrie de rètols –adúlter, detectiu, espies, impostors, monstres, neuròtics, oficinistes, vampirs, etc.–, disposats en ordre alfabètic. Aquest procediment li ha servit per a organitzar i donar forma a un conjunt d'assaigs en què fa un balanç de la seua experiència com a lector de novel·les. Els herois alfabètics de Serna estan extrets de novel·les d'autors actuals de la literatura espanyola, com Javier Marías, Javier

Cercas, Juan José Millás o Javier Tomeo, i també d'autors clàssics de la literatura europea com Flaubert, Queirós, Lovecraft, H.G. Wells, Bram Stoker i Mary Shelley. La tria d'aquests últims, sobretot, subratlla la voluntat de transmetre, no el resultat d'una investigació especialitzada, sinó l'experiència de la literatura de l'autor mateix. Serna tracta aquests personatges –aquests éssers de ficció, aquests herois alfabètics– com si foren uns interlocutors, com uns «*testigos raros, informados y poco fiables de un mundo al que yo no puedo acceder*», que li permeten mantenir un diàleg continu en què confronta i eixampla la seua experiència vital i intel·lectual.

□ Enric Iborra
Lletres Valencianes, n° 26

Identitat i indumentària

La indumentària és un reflex bastant fidel de l'imaginari col·lectiu i del sistema de valors imperant en una societat determinada. Per aquesta raó, l'estudi d'aquest aspecte ens pot permetre entendre els complexos sistemes de construcció identitària que operen al si d'aquesta societat.

A LA MODA VALENCIANA. LA DONA AL SEGLE XVIII

SALVADOR MERCADO MACHÍ

FOTOGRAFIES DE MARITA SEMPERE CRESPO

PRÒLEG DE FERNANDO DELGADO

124 PÀGINES / 978-84-96545-91-5 / 25 EUROS

DENES EDITORIAL, PAIPORTA, 2009

L'historiador francès Roger Chartier afirmava que al llarg del segle xx havíem passat del paradigma de la història social de la cultura al de la història cultural de la societat. En efecte, una tendència de la historiografia en les darreres dècades ha sigut rescatar el protagonisme actiu de l'individu i de la dimensió simbòlica de les seues pràctiques culturals.

La indumentària ocupa un espai central dins el que, tot seguint Daniel Roche, podríem anomenar «cultura de les aparences»: al cap i a la fi, el vestit no és altra cosa que una representació de les actituds i la ideologia dels seus usuaris i, per tant, d'estructures de pensament –i de sentiments– molt més profundes del que la seua «aparença» superficial ens podria fer suposar.

El treball de Salvador Mercado és la culminació provisional de la seua llarga dedicació –al front del grup Alimara– a la investigació de la indumentària tradicional valenciana, un camp on el treball de les formacions folklòriques com la que dirigeix ha estat ben decisiu.

Mercado centra la seua atenció en la indumentària femenina del segle XVIII, moment transcendental en la configuració definitiva de molts dels trets culturals que han arribat a la nostra època com a «tradicionals». Açò és especialment cert pel que fa al «vestit de valencià/valen-

ciana», que adopta una fesomia pròpia i singular entre l'inici de la dominació borbònica (i la consegüent importació d'elements de la moda francesa) i les seqüeles de la Revolució Industrial, que se saldarà amb la progressiva uniformització dels costums indumentaris occidentals.

Després d'una breu introducció on l'autor analitza l'origen del vestit tradicional i el paper del vestit com a element diacrític de les classes socials, el gruix del treball se centra en la descripció minuciosa de tots els elements que conformen la indumentària femenina de la València del set-cents, des de la roba interior al calcer i l'adreç; una descripció ben complementada per les fotografies de tots aquests elements obra de Marieta Sempere.

Un vocabulari excessivament escarrit i una bibliografia on sobta l'absència d'alguns treballs que semblarien ineludibles –per exemple, el de Ruth de la Puerta, *El llenguatge del vestit. El cas valencià, segles XVIII i XIX* (Bullent, 2002) o el d'Aureli Puig, *Diccionari de la indumentària* (Diputació de Castelló, 2002)– completen un llibre que presenta, com a principal valor, el reeixit intent de sistematització d'una part gens menystenible de la història cultural dels valencians.

□ Josep Vicent Frechina
Lletres Valencianes, n° 26

Etnolingüística a l'Albufera del 1930

Publicacions de la Universitat de València ha publicat la traducció del magnífic estudi etnogràfic que Max Thede elaborà fa 75 anys sobre l'Albufera i els seus voltants. Se salda així un deute amb una de les més valuoses aportacions de la romanística alemanya sobre l'etnografia i la llengua dels valencians.

L'ALBUFERA DE VALÈNCIA.
UNA DESCRIPCIÓ ETNOGRÀFICA

MAX THEDE

TRADUCCIÓ I INTRODUCCIÓ DE FERRAN ROBLES I SABATER

307 PÀGINES | 978-84-370-7204-3 | 25 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2009

Durant dos mesos de la tardor de 1930, Max Thede va recórrer els pobles de l'Horta i la Ribera i els llogarets de l'Albufera per tal d'elaborar una investigació d'etnolingüística. El treball fou defensat com a tesi doctoral en la Universitat d'Hamburg el 1932 i l'any següent va publicar-se resumidament en la revista *Volkstum und Kultur der Romanen* i de manera extensa en el llibre *Die Albufera von Valencia. Eine volkskundliche Darstellung*.

Thede aplicava el mètode Wörter und Sachen (paraules i coses), segons el qual l'estudi dels mots ultrapassava allò fònic tot exigint en paral·lel el coneixement dels artefactes designats i del seu significat en cada tradició cultural. Els treballs filològics esdevenien així magnífiques contribucions a l'estudi de la cultura material popular. En conseqüència, els seguidors d'aquest

corrent deixaren, de resultes de les seues excursions científiques, un valuós llegat etnogràfic de les terres visitades.

Malgrat el valor documental d'aquest conjunt de treballs, fins ara només ha estat traduïda l'obra de Thede. Ferran Robles se n'ha fet càrrec; ha polit el text per fer comfortable la lectura i ha confeït una excel·lent introducció. En ella es descriu l'activitat investigadora desplegada pels romanistes alemanys als territoris de parla catalana, la qual donà lloc, a la primera meitat del segle XX, a remarcables publicacions sobre la dialectologia valenciana.

El llibre de Thede reflecteix l'interès contemporani pels habitatges populars, palés ací en un brillant estudi sobre la barraca valenciana, en el qual s'analitzen l'origen i la distribució geogràfica, s'assaja una tipologia a partir de l'estructura constructiva i se'n descriu el parament. És, sens dubte, la part més reeixida de l'obra i la més lloada durant les dècades posteriors a la primera publicació.

Altres capítols es dediquen a les activitats tradicionals de l'Albufera: l'arròs i la pesca. Així Thede examinà atentament les eines i feines arrosseres, els pous i les sènies, els carruatges i els guarniments dels cavalls. Al mateix temps, visità els pescadors, detallà els seus aparells i

tècniques i observà amb atenció la navegació a l'estany, la qual, comparada amb el món germànic, tenia «caràcter plenament arcaic, està lligada per complet al paisatge i ha conservat antigues formes tradicionals per la seua actitud pràctica envers la llacuna».

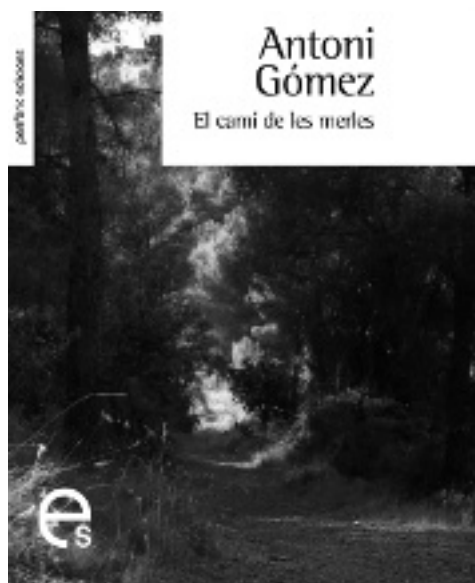
Manuel Sanchis Guarnier va traduir bona part d'aquest treball al castellà quan estigué empresonat a Montolivet i també allí n'escrigué una ressenya publicada al 1941 en la *Revista de Filología Española*. Aquesta s'empra encertadament, com a propina per a cloure el llibre. Hi diu l'erudit: «*Este artículo del Sr. Max Thede, que con tanto retraso se reseña, es, con mucha ventaja, el mejor estudio de etnografía valenciana publicado hasta el presente y constituye un estudio de la barraca valenciana que será ya muy difícil de superar.*»

□ Carles Sanchis Ibor
Lletres Valencianes, nº 26

La literatura com a mística de la vida

Antoni Gómez (Sagunt, 1960), conegut bàsicament com a poeta i activista cultural, du a terme en aquest llibre una immersió en l'univers de la prosa amb un text on l'experiència biogràfica és filtrada per una munió de referents clàssics i filosòfics.

EL CAMÍ DE LES MERLES

ANTONI GÓMEZ

COL·LECCIÓ «ESCRITURES», 8

134 PÀGINES / 978-84-92435-15-9 / 16 EUROS

PERIFÈRIC EDICIONS, CATARROJA, 2009

Pareu atenció en aquest llibre. És el número que fa 8 de la col·lecció «Escriptures» de Perifèric Edicions, on s'han publicat textos dietarístics de gran interès. *El camí de les merles*, però, no és un dietari, o no és un dietari a l'ús. L'element autobiogràfic hi és, sens dubte, però l'autor l'utilitza per a incardinar-lo en una visió literària de la realitat, una visió que s'escapa al joc de referents realistes habituals per endinsar-se en un joc estètic que cerca poetitzar la vida i homenatjar les lectures que han construït l'escriptor.

El text és d'alta qualitat literària i està organitzat com una ascensió imaginària, amb estadis successius de perfecció espiritual, que l'autor aprofita per a desgranar els records vitals més punyents. Infestat de referències clàssiques (com ara Dante, en primer lloc, però també Mircea Eliade, Nietzsche –de qui Gómez es revela un lector astut–, Robert

Walsler o Jack Kerouac), el text ens va oferint tasts d'experiència vital meditada com en un manuscrit lul·lià. La poetització de l'experiència acaba convocant una prosa on l'argument es dilueix en favor dels purs poders de la paraula, que és l'autèntica protagonista d'aquesta bella història.

Parle del que parle (del bar de son pare, on d'amagat l'autor escrivia els primers poemes; de les dones que l'han acompanyat en la vida; dels vells metafísics asseguts a l'ombra amb un cigarret als llavis...), l'autor parla del fet estètic en si, de com la realitat es transforma en ser assumida i interpretada per un poeta, per un filòsof, per un assagista.

De fet, l'autor es debat entre l'adhesió a la «polis» –el territori de la infància– o la necessitat de la transgressió, i ho fa en uns termes («jo volia integrar-me desintegrant-me, o desintegrar-me per a integrar-me, que és al capdavant la mateixa qüestió») en què molts ens veurem reflectits. La poetització de la realitat, en aquest sentit, és una manera de sublimar-la, d'eliminar-ne adipositats i lletjors, però també un programa que beu d'André Breton en el que té de revolucionari i d'excitant: «L'home que no siga capaç de veure un cavall trotant sobre una tomata és un cretí.»

Aquest llibre és perillós posat que el lector siga un cretí. Per al lector intel·ligent, però, serà una font de plaer que li recordarà l'excitació intel·lectual d'alguns passatges d'*El caminant i la seua ombra*, de Nietzsche, o bé d'*On the road*, de Jack Kerouac. «La novel·la de les nostres vides –escriu explícitament Gómez– estava escrita en el camí iconoclasta». Però després afegeix, en al·lusió a una etapa juvenil renyida amb qualsevol formalisme: «Comptat i debatut, si analitzava les coses amb rigor i seriositat arribava a la conclusió que allò no era ultrapassar les regles i les convencions, sinó jugar a ultrapassar-les els caps de setmana amb l'ajuda dels estimulants.» Naturalment, es tracta d'un llibre poc comercial perquè molts dels qui llegeixen llibres (¡i n'hi ha tants que ni tan sols n'obrin un en tota sa vida!) només hi busquen melodrames barats, peripècies suades i entreteniment de baixa estofa. *El camí de les merles* no és un llibre per a entretindre. És una petita troballa que ens pot servir d'espill, i per tot això l'autor pot estar-ne perfectament orgullós.

□ Víctor Cotlliure
Lletres Valencianes, n° 26

Ciència a través de relats curts i àgils

Amb aquest llibre, Bromera i Publicacions de la Universitat de València posen a l'abast un recull de textos curts que, de manera amena, tracten qüestions que van des de la matemàtica fins a la cerca de noves estratègies comercials, passant per la biologia i la física.

EL MÓN PER UN FORAT.
UN PASSEIG PLURIDISCIPLINARI PER LA CIÈNCIA

BARTOLO LUQUE

TRADUCCIÓ DE JOAN ANTONI LLUCH

COL·LECCIÓ «SENSE FRONTERES», 28

210 PÀGINES / 978-84-9824-367-3 / 20 EUROS

PUJ-EDICIONS BROMERA, VALÈNCIA, ALZIRA, 2008

Quan ens referim a la popularització de la ciència, aquesta ciència es pot entendre de formes ben diverses. Sovint s'associa a les ciències naturals. Però també es poden tenir en compte un ampli ventall d'àmbits del coneixement que tindran un lligam o altre amb la ciència i la tecnologia. Al llibre que ací ressenyen, s'opta precisament per aquesta aproximació des d'una perspectiva més ampla. *El món per un forat* inclou tota una sèrie de capítols curts que tracten un ampli ventall de qüestions. Entre aquestes en trobarem algunes de més clàssiques, com poden ser la importància de la descripció del DNA i les possibilitats que ha obert en la recerca mèdica, o bé qüestions lligades a l'astronomia i als programes de cerca de vida extraterrestre. Però també s'hi fa referència a les implicacions del desenvolupament d'Internet, a la comunicació científica a través de museus, als rumors i històries

falses en ciència, a la medicina forense i a la manca de coneixement científic de la població, entre d'altres. A més a més, s'hi toquen temes que sovint quedarien fora de la popularització científica, com és el cas de la manipulació informativa en els mitjans de comunicació o de les tècniques emprades als grans centres comercials per tal de promoure un major consum.

Al llibre, les matemàtiques adopten un paper central que no resulta gens habitual dins l'actual popularització de la ciència. Les matemàtiques sovint han estat considerades excessivament difícils i pesades pel públic llec en la matèria. Aquest fet pot haver-les exclòs, en més d'una ocasió, dels principals àmbits de popularització de la ciència. Però de la mà de l'autor d'aquest llibre, que a més de divulgador és professor de matemàtica aplicada, es fan molt accessibles i entretingudes. Així, el fet que el llibre s'introduïska en aquell món matemàtic no li lleva en cap moment frescor i interès per a un públic general.

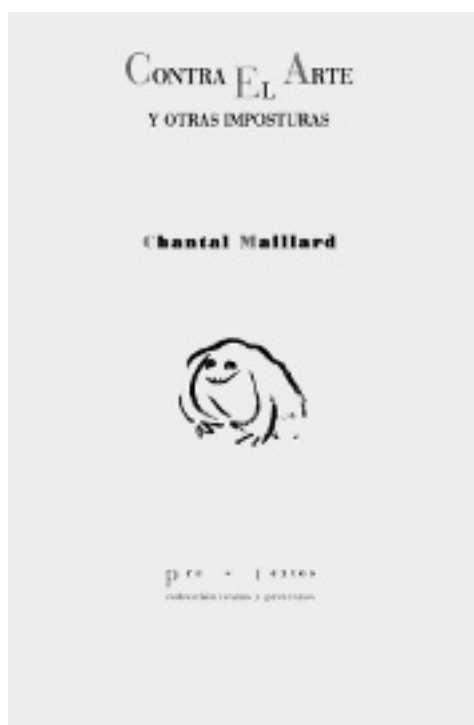
La frescor del llibre, en gran mesura, és conseqüència de l'ús d'una escriptura fluïda i dinàmica que fa molt amena la lectura. Tampoc no s'hi aprofundeix en qüestions de gran dificultat, cosa que facilita la lectura però, alhora, condemna el text a una certa superficialitat. Potser

el fet que el llibre estiga construït a partir d'una diversitat d'articles periodístics prèviament publicats per l'autor, li lleva direcció i sentit unitari. De fet, tot i que alguns capítols mostren una certa continuïtat narrativa, aquesta continuïtat pràcticament no es dona en relació a les idees i conceptes de fons que s'hi discuteixen. Però en tot cas, aquesta estructura del text contribueix a afavorir la possibilitat d'una lectura discontinua; un tipus de lectura cada cop més habitual en la nostra societat. Per últim, també hem de destacar que l'autor ocasionalment lliga els debats científics amb d'altres de caràcter més social. Així, tot i no aprofundir-hi, s'hi refereix, per exemple, a la feblesa de les argumentacions racistes, a la influència de la societat patriarcal sobre alguns dels episodis centrals de la recerca recent, o a l'impacte ambiental que resulta de la difusió de noves tecnologies, com és el cas d'Internet.

□ Ximo Guillem-Llobat
Letres Valencianes, n° 26

Més enllà del mur de l'art

Aquest llibre recull una selecció d'assajos de Chantal Maillard. Com a filòsofa, aquesta autora s'ocupa de temes relacionats amb l'estètica i el pensament filosòfic i artístic del Sud d'Àsia. És també una poetessa reconeguda.

CONTRA EL ARTE Y OTRAS IMPOSTURAS

CHANTAL MAILLARD

304 PÁGINES / 978-84-8191-933-2 / 20 EUROS

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2009

Diu Chantal Maillard en la introducció d'aquest llibre, titulat no casualment *Contra el arte y otras imposturas*: «El adverbio contra que introduce este libro ha de leerse no solamente desde su acepción más común, la del enfrentamiento y la ofensiva, sino también desde la que designa la solidez del soporte. Me he situado contra el arte y otros conceptos institucionales como quien se apoya contra un muro que, al par que nos ampara, nos coarta. Muros, los de la metafísica, la ciencia, la moral, la política, la religión, las formas consensuadas de emocionarnos social y estéticamente, la filosofía o el arte, que hemos levantado para sostenernos, defendernos o protegernos pero que, cuando cobran solidez, nos impiden ver al otro lado, traspasar el ámbito conocido y aprender otras maneras de estar y de relacionarse con las cosas y, lo que es peor, nos hacen olvidar que alguna vez los hemos construido.»

Paga la pena la llarga citació perquè delimita molt bé el terreny en què pretén situar-se aquesta autora. La seua escriptura rebota contra el discurs establert i s'enlaira per anar més enllà, en una demostració que els seus contravalors són d'una solidesa inqüestionable. El llibre, de tota manera, és variat i miscel·lani, perquè recull assajos que, tot i comptar amb un vector més o menys comú, no deixen de ser peces que han d'ajuntar-se per formar un puzle visible. Així, en la primer part aplega assajos que tenen com a denominador comú l'art i l'estètica i la seua connexió amb els valors socials imperants. Així, per exemple, en «*Kitsch* y globalización» relaciona la trivialització dominant amb les estratègies comunes del mercat, a partir del lema «Uniformitza i venceràs».

La segona part inclou articles que tenen en comú una interrogació activa sobre la significació dels termes que usem habitualment. Així, en l'assaig «En un principio era el hambre» es dona compte del valor polític de la poesia, en contradicció oberta amb la seua aparença «llibertària».

La tercera part, finalment, s'endinsa explícitament en l'univers de l'Índia, la societat per la qual l'autora ha demostrat un interès més explícit. Chantal

Maillard ens presenta una societat –l'Índia tradicional– que és a punt de perdre la seua homogeneïtat per culpa de «les pressions de la societat de mercat». Així i tot, encara és susceptible de proporcionar-nos ensenyaments que, des d'Occident, ni tan sols sospitem. En «*Diosas y esclavas*», per exemple, Maillard estudia les arrels matriarcals del món hindú. Precisament aquest model tradicionalment femení està sent substituït ara per cultes fàl·lics [*sic*] que simbolitzen la destrucció d'una economia de subsistència –única alternativa viable a l'economia de mercat.

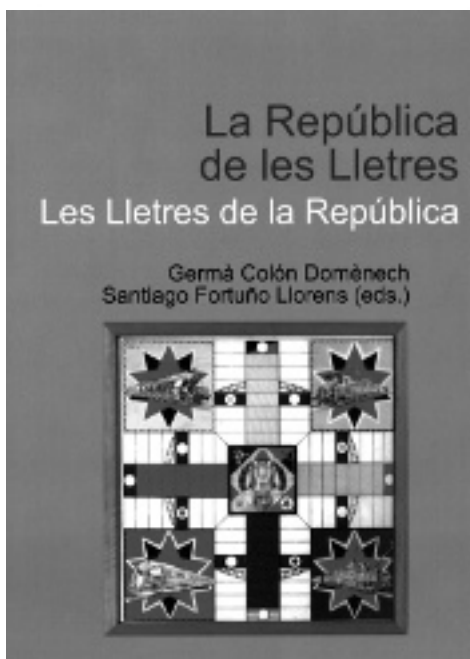
En conjunt, és aquest un llibre que mereix una lectura atenta i reposada, i que ens convida, com suggereix l'autora, a «*elaborar tejidos [...], tramas que posean la flexibilidad de la seda y puedan lavarse después de ser usados, y ponerse a secar, como los saris, en las orillas de un río*». Així sia.

□ Víctor Cotlliure
Lletres Valencianes, n° 26

L'efervescència cultural de la República

L'alçament militar del 1936 va truncar una de les etapes més pròsperes i eficaces en el desenvolupament i la difusió de la cultura i les arts a casa nostra. Aquest volum fa un balanç d'aquells anys de dinamisme civil i d'eufòria intel·lectual.

**LA REPÚBLICA DE LES LLETRES.
LES LLETRES DE LA REPÚBLICA**

**GERMÀ COLÓN DOMÈNECH
I SANTIAGO FORTUÑO LLORENS (EDS.)**

226 PÀGINES / 978-84-8021-660-9 / 18 EUROS

PUBLICACIONS UJI, CASTELLÓ DE LA PLANA, 2008

Amb un títol que apel·la a la històrica revista *La República de les Lletres*, publicada a València entre el 1934 i el 1936, el volum recull els continguts del curs homònim celebrat a Benicàssim el juliol de 2007.

Obri la miscel·lània Santos Julià amb un assaig adaptat del seu llibre *Historia de las dos Españas* (Taurus, 2004), que analitza la creixent politització de l'àmbit intel·lectual i artístic del moment i la definitiva configuració del mateix concepte d'«intel·lectual». V. Simbor centra la seua aportació en la producció poètica d'aleshores, la dicotomia entre la literatura de consum o d'entreteniment i la literatura destinada al públic culte i minoritari, i el progressiu vessament del segon al primer àmbit que els esdeveniments polítics susciten. Aquestes implicacions entre la conjuntura política i la producció artística protagonitzen també les intervencions de F. Foguet, que estudia l'ús de les arts escèniques per banda del Bloc Obrer i Camperol, partit d'ideologia comunista radical, amb l'objectiu d'ampliar la incidència políticossal del seu pensament; i de F. Caudet, que s'ocupa de l'art de la propaganda i de la seua recepció pública en els anys posteriors al colp militar.

Ja en unes altres coordenades interpretatives, G. Morelli examina l'epis-

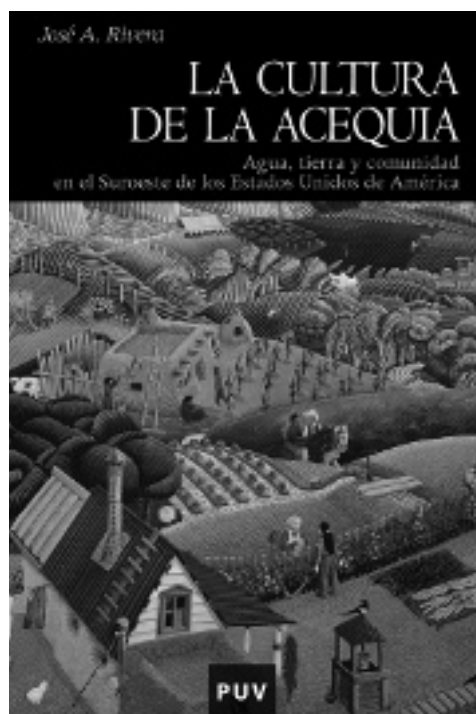
tolari entre el poeta xilè V. Huidobro i els membres de la generació del 27, tot mirant d'escatir les seues mútues influències; D. Villanueva indaga sobre les aportacions del poeta gallec R. Dieste, membre de la *Xeració de 1922* i incansable activista cultural; N. Real fa un complet escrutini de «les noves novel·listes dels anys trenta», entre les quals destaca, òbviament, la immensa figura de Mercé Rodoreda; i Eugenio Otero pondera les contribucions de les Missions Pedagògiques i la seua sintonia amb l'ideari de la Segona República.

Finalment, R. Bellveser, J. A. Ríos i F. Mezquita –un des de València, l'altre des d'Alacant i el tercer des de Castelló de la Plana–, debaten, en format de taula rodona, l'activitat cultural del País Valencià republicà.

És evident que no es tracta d'una panoràmica exhaustiva de les manifestacions literàries i culturals de la Segona República espanyola, sinó d'una mena de mostreig aleatori que ens permet intuir el paper decisiu d'aquests anys en la modernització cultural i social del país, més enllà dels mites i de la idealització d'un període que, a poc a poc, i gràcies a reculls com aquest, anem coneixent una mica millor.

Les séquies com a forma de vida

Passats deu anys de la seua publicació als Estats Units, el Servei de Publicacions de la Universitat trau al carrer la traducció a l'espanyol de *Acequia Culture*, un treball que descriu l'herència social institucional dels regadius d'origen hispànic a Nou Mèxic i els presenta com a exemple paradigmàtic d'una agricultura sostenible resistent a les pressions urbanes i industrials

LA CULTURA DE LA ACEQUIA. AGUA, TIERRA Y
COMUNIDAD EN EL SUROESTE DE LOS ESTADOS UNIDOS

JOSÉ A. RIVERA

TRADUCCIÓN DE LUIS PABLO MARTÍNEZ

309 PÁGINES / 978-84-370-7360-6 / 23 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2009

Al sud de les muntanyes Rocalloses, a la capçalera dels rius Grande, Chana y Pecos, s'han conservat nombrosos espais de regadiu tradicional d'abastiment fluvial, l'origen dels quals rau en la colonització espanyola dels segles XVI i XVII. Els conqueridors actuaren com a vector transmissor d'una cultura hidràulica forjada a Al-Andalus i, amb el pas del temps, les comunes rurals del nord de Nou Mèxic foren adaptant aquest llegat a les necessitats socials i ambientals d'uns espais semidesèrtics. Als segles XIX i XX, les *acequia associations* aconseguiren inserir i consolidar les seues antigues estructures de gestió en l'arquitectura institucional de l'Estat. La legislació de Nou Mèxic ha reconegut la seua independència jurídica i el seu estatus de corporacions semi-públiques, fins al punt que en algunes petites poblacions no consti-

tuïdes com a municipi, aquestes col·lectivitats són la única autoritat local reconeguda per l'administració. Són a més a més, probablement, les institucions de gestió de l'aigua més antigues dels Estats Units.

José A. Rivera, a partir de treballs de camp i d'arxiu, ha aconseguit confegir una brillant monografia sobre les comunes noumexicanes, amb dos propòsits diferents. El primer, és la descripció d'aquesta plurisecular cultura hidràulica, que pren la forma d'un clàssic estudi de cas, acompanyat d'interessants apèndixs documentals. Així, l'obra analitza el procés històric de configuració de les comunitats i descriu l'estructura organitzativa, funcions i la reglamentació de les *acequia communities*, dins les quals el *mayordomo*, heterònim del nostre *sequier*, ocupa un lloc central. En segon lloc, Rivera relata els esforços duts a terme per aquestes comunitats per mantenir la seua forma de vida front la creixent competència d'altres usuaris fluvials –urbans, industrials, turístics– i davant la poderosa burocràcia hidràulica nordamericana –*Bureau of Reclamation*–, en un context polític que prima eficiència hidràulica en termes econòmics o de mercat, front els altres valors de l'aigua –ambientals, socials o culturals. Més enllà de la seua indepen-

dència institucional, o de la mera activitat agrícola, aquestes entitats defenen tota una forma de vida a l'entorn de les seues séquies, mitjançant iniciatives tan diverses com la creació de bancs de llavors per preservar les varietats locals o el manteniment d'una ràdio i un portal d'internet (<http://www.lasacequias.org>). Aquesta es, sens dubte, la part més estimulante del llibre i de la que més lliçons se'n poden extraure. Val com a exemple l'extracte d'una sentència del Tribunal d'Apelacions de Nou Mèxic en un conflicte entre usuaris tradicionals i nous desenvolupaments turístics: «*Estoy persuadido de que la transferencia de derechos de agua dedicados por más de un siglo a propósitos agrícolas, con el fin de construir un área recreativa para quienes la puedan pagar, constituye un pobre negocio*». El paral·lelisme amb la situació de les nostres hortes es farà inevitable al lector i amb ell, segur, un bon grapat de qüestions.

□ Carles Sanchis Ibor
Lletres Valencianes, n° 26

La tipografía en la ciudad

Ricard Huerta, profesor de Educación Artística de la Universitat de València, con este libro *Museo tipográfico urbano, paseando entre las letras de la ciudad*, nos muestra una forma innovadora de conocer y apreciar la ciudad a través del análisis de la tipografía.

**MUSEO TIPOGRÁFICO URBANO.
PASEANDO ENTRE LAS LETRAS DE LA CIUDAD**

RICARD HUERTA

179 PÁGINAS | 978-84-370-7149-7 | 16 EUROS

PUV, VALÈNCIA, 2009

A lo largo de las páginas de este libro, Ricard Huerta intenta demostrar como gracias a la lectura de la tipografía que existe en las ciudades se puede llegar al arte, a la arquitectura, a la historia y sobre todo a un conocimiento más crítico del entorno, redescubriendo así aspectos desconocidos en los paisajes más cotidianos.

La ciudad es un cuerpo vivo, que se transforma día a día y los rótulos que podemos encontrar en sus calles, escaparates e incluso alcantarillas hablan de ella, recogen su evolución, sus cambios y también sus inquietudes.

El ser humano, como explica el profesor Huerta, siempre ha sentido la necesidad de actuar en su entorno, y los textos escritos, más allá de su estricto significado verbal, son una manifestación más de este intento humano de participar en el mundo que le rodea. El espacio urbano por tanto no sólo cumple una función aglutinadora, sino que,

como vemos, también sirve de campo de expresión a los ciudadanos ya que les permite manifestar, desarrollar y aportar sus propias impresiones al entorno en el que habitan.

Huerta, critica el desinterés y la falta de bibliografía que existe para el estudio de la tipografía urbana como aspecto cultural y didáctico. Señala que a pesar de que actualmente la tipografía, tanto impresa como digital, está desplazando a la escritura manual y ello haya supuesto un mayor conocimiento y apertura de este ámbito a la población en general, son sólo unos cuantos especialistas los que señalan su importancia, y una gran parte de la sociedad no sabe leer las imágenes que día a día muestra la ciudad. Su importancia no obstante si se observa en otros ámbitos como por ejemplo en el de la publicidad, que ha sabido explotar las posibilidades que ésta le ofrece para vender sus productos. ¿Quién no conoce la «M» de las populares hamburguesas o las letras rojas de esa bebida refrescante que todos hemos probado alguna vez?, pues bien, según afirma el profesor Huerta, estas letras van más allá de la identificación con determinadas marcas publicitarias. No son sólo un mero reflejo verbal sino que más bien son voces gráficas para ser observadas y analizadas bajo una mirada atenta y

relajada, mostrando la calle como un museo vivo que enseña respeto y educación hacia el entorno más próximo. Este estudio va acompañado de imágenes muy variadas que señalan la notable presencia de la tipografía en nuestra vida cotidiana, y en concreto en la ciudad. El lector al observarlas puede mostrar cierta sorpresa debido a que en la mayoría de ocasiones, el ciudadano de a pie no observa su entorno desde la mirada que ahora se nos plantea. Esta carencia de la que el autor se lamenta a lo largo del libro tiene su origen, según sus propias palabras, en un deficiente sistema educativo que no concede al arte el papel educativo que merece. Y es que Huerta entiende el arte en un sentido amplio, piensa que no solamente está formado por las grandes obras maestras colgadas en los museos de las ciudades más importantes del mundo, sino que también incluye otros muchos aspectos de nuestra vida cotidiana, entre ellos la tipografía de la ciudad. Por ello aboga por la enseñanza más allá del aprendizaje de la escritura, de la interpretación de textos etc. y se inclina por un aprendizaje sensitivo y visual en donde el alumno pueda interpretar y criticar su entorno al mismo tiempo que cuidarlo y respetarlo.

□ *María José García Sahuquillo*
Lletres Valencianes, nº 26